

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Begrebet Angest

Citation: Kierkegaard, Søren: "Begrebet Angest", i Kierkegaard, Søren: *Begrebet Angest*, udg. af Lars Petersen ; Merete Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 154. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kierkegaard01val-shoot-idm140698091713520/facsimile.pdf> (tilgået 10. april 2024)

Anvendt udgave: Begrebet Angest

ver virkelig – og positivt som den åndelige uro, i hvilс gædefulde, navnløse, på én gang skrämmende og dragende skikkelse en ikke realiseret åndelig uévikling og i sidste instans: en ikke realiseret tro på Gud, hjemsøger mennesker med et krav om forandring.

Som nævnt gør Vigilius meget ud af at markere sin psykologiske undersøgelses underordnede rolle i forhold til etikken og dogmatikken. Det er bl.a. netop denne høje grad af bevidsthed om psykologiens tilsyneladende »harmløshed«, der giver indtryk af, at hans viden-skabelige projekt i virkeligheden er særlig ambitiøst. Idet han på én gang koketterer med og ironiserer over, hvor beskeden og barnlig psykologien er, markerer han indirekte, at han ved sin i forhold til andre områder omhyggeligt afgrænsede undersøgelse har til hensigt at kaste afgørende lys ind over disse.

Mindst kompliceret er forholdet til *dogmatikken*. *Begrebet Angest* er allerede på titelbladet orienteret i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden, den psykologiske undersøgelse »tenderer til Dogmatikken« (25), og da angstens ved bogens slutning er gennemgået, bliver det færdige resultat afleveret til dogmatikken. Fælles for psykologien og dogmatikken er, at de kun kan besætte sig med synden som mulighed, psykologien med »Syndens reale Mulighed« (25), dvs. angstens, og dogmatikken med »Syndens ideelle Mulighed« (smst), arvesynden. Man kan sige, at hensigten med *Begrebet Angest* hermed er at levendegøre og aktualisere det tunge og dunkle dogmatiske begreb arvesynd, hvis oprindelse så nemt kan synes at fortæbe sig i fjernre tider, og som dogmatikken kun kan forklare ved at forudsætte det (jf. 22), – at vide hvordan det tager sig ud fra en konkret, menneskelig synsvinkel, hvordan det så at sige opleves i praksis, som menneskelig erfaring: »Arvesyndens Tilstedeværen i den Enkelte er Angest« (50). At arvesynden aktualiseres, betyder imidlertid først og fremmest, at denlettes for meget af sin tyngde: der er ikke noget kvalitativt, men kun en kvantitativ afstand mellem Adam og det senere menneske. Men når arvesyndens byrdelettes, uden at den dog fjernes helt, så betyder dette samtidig, at frihedens og ansvarets og dermed skyldens og syndens byrde ages. *Begrebet Angest* advarer mod, at arvesynden på dén måde bliver ødet Nærværende« (27), at den identificeres med og dermed bruges som forklaring på »Syndigheden« (smst), der siden Adams synd tungere og tungere (jf. 50) har »ligget i luften«. Derved er arvesynden og angstens samtidig vokset

kvantitativt, men ligesom disse ikke kan forklare syndigheden, så kan den kvantitativt ogede syndighed heller ikke forklare, at mennesker faktisk og kvalitativt synder. Selv om syndigheden er vokset, så kan dens udbredelse ikke forklares ved, at den skyldes smitte: «Syndigheden er ikke en Epidemie, der forplantes som Kockopperne» (37). Synden kan altså efter S.K.s fremstilling hverken forklares ved henvisning til et smitsomt miljø eller til en determinerende arv. For S.K. er det afgørende, at det enkelte individ ikke blot er et «Løbenummer i Slægtens almindelige synkende Fond» (31). Selv om arvesynden, angstens, og de andres syndighed ikke automatisk determinerer den enkelte som synder, så skaber arv og miljø dog en modtagelighed, en *prædisposition* (jf. 45, 58).

Det er interessen for konkret, menneskelig virkelighed, og denne virkeligheds forhold til Gud, der er nerven i hele S.K.s forfatterskab. Og det er da også forholdet mellem videnskab og virkelighed, der er det centrale i afgrænsningen af psykologien over for *etikken* i *Begrebet Angest*. Etikken beskæftiger sig i modsætning til psykologien og dogmatikken med syndens *virkelighed*. Og det er her, tamten brænder (jf. 49) i *Begrebet Angest*. Som nævnt kan syndens virkelighed ikke gøres til genstand for videnskabelig behandling. Dette skyldes, at den er et udtryk for det uforståelige, paradoksale forhold mellem det enkelte menneske og Gud. Etikken gør derfor heller ikke syndens virkelighed til genstand for nogen form for videnskabelig behandling, den »er aldrig iagttagende, men anklagende, dommende, handlende» (24). Fælles for angstens og arvesynden er deres «dialektiske Twetydighed» (50). Det kan synes, som om de forklarer skylden og synden, »det qualitative Springs« (smst.) – men så gør de det ikke alligevel. *Begrebet Angest* kredser ustændelig, tilsyneladende tættere og tættere, men også twetydigere og twetydigere, omkring syndens virkelighed; som læser kan man næsten opleve, at en forklaring fortroligt, men desværre utsydeligt, hvískes i ens ore; bogten kan undertiden synes at have indfanget synden i forklaringens net, for så i sidste øjeblik at lade synden og dermed forklaringen smutte eller «springe». Psykologien kan »bringe det saavidt, at det er som var Synden der, men det Næste, at den er der, er qualitativt forskelligt fra dette« (23). Psykologiens billede af synden afslores som en »Skuffelse [dvs. illusion]« (24), der er et udtryk for »Psychologiens Afmagte« (smst.), idet den ægte ellet virkelige synd forandrer alt »med det Gaadefuldes Pludselighed«.